

Asia: VN/27297/2023

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024-27

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleittain

-

1. Johdanto, yleiset huomiot

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 1. Johdanto, sekä muut yleiset huomiot

Mielenterveyden keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Tasa-arvo-ohjelmassa tuodaan esille paljon kannatettavia toimenpiteitä, mutta osa ovat pikemminkin tavoitteita tai toistaa hallitusohjelman kirjauksia. Ohjelman toimeenpanoon tulisi varata myös tarvittavat määrärahat eli resurssit.

Sukupuolten tasa-arvon edistämiseen ja syrjinnän poistamiseen liittyen eri vähemmistöjen kuten sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten oikeuksien vahvistaminen tulisi olla konkreettisemmin esillä tasa-arvo-ohjelmassa.

Yhtenä lisähuomiona tuomme esille myös, että selvityksessä ei ole juurikaan tarkasteltu tasa-arvon edistämistä sosiaali- ja terveyspalvelujen ja sosiaaliturvan näkökulmasta. Terveyseroista ja niihin vastaamisesta mainitaan hyvin vähän ohjelmassa. Sosiaali- ja terveysministeriö (2024) julkaisi juuri muistion: ”Vuosien 2024 ja 2025 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaa”. Muistiossa tuodaan esille myös naisten ja miesten välisiä eroja sosiaaliturvamuutosten vaikutuksiin liittyen. Siinä nostetaan esille esimerkiksi, että vuoden 2025 muutoksia tarkasteltaessa on nähtävissä selvemmin eroa siinä, että sosiaaliturvamuutosten negatiiviset vaikutukset ovat suurempia naisilla, kun huomioidaan terveystennojen muutokset. Terveystennot huomioiden naisista noin 7,8 prosentilla ja miehistä noin 6,4 prosentilla tulot

pienentyisivät. Vastaavasti taas tulot kasvavat arviolta 8,9 prosentilla naisista ja 9,4 prosentilla miehistä. (1)

Lähde:

1. Sosiaali- ja terveysministeriö (2024): Vuosien 2024 ja 2025 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan.

<https://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/198978037/Yhteisvaikutukset+kotitalouksien+taloudelliseen+asemaan.pdf/8faeab99-e198-0ec0-0382-88bf718bcbcd/Yhteisvaikutukset+kotitalouksien+taloudelliseen+asemaan.pdf?t=1727089437080>

2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

-

3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Tässä kappaleessa haluaisimme nostaa esille myös, varsinkin työikäisten nuorten naisten kasvavan osuuden mielenterveyssyistä myönnettävien sairauspäivärahojen saajissa, joka liittyy myös osaltaan työelämän tasa-arvon ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukemiseen.

Kelan tietojen mukaan kaikkein yleisimmin mielenterveysperusteista sairauspäivärahaa ovat viime vuosina saaneet 25–34-vuotiaat naiset. Kela arvioi, että siten mielenterveysperusteiset sairauspoissaolot sekä niiden yleistymisen koskettavat erityisesti perheellistymisikäisiä naisia, joilla on samanaikaisesti myös paineita vakiinnuttaa asemaansa työmarkkinoilla. (1) Lisäksi sairauspäivärahan saaminen ahdistuneisuushäiriöiden perusteella on yleistynyt erityisen jyrkästi 16–34-vuotiaiden ja 35–49-vuotiaiden naisten ikäryhmissä. Kelan mukaan nuorille 16–34-vuotialle naisille maksettujen päivärahopäivien määrä ahdistuneisuushäiriöihin perusteella on vuodesta 2005 alkaen lähes viisinkertaistunut.(2)

Kelassa on arvioitu erilaisia tekijöitä, jotka ovat vaikuttanut mielenterveysperusteisten sairauspoissaolojen lisääntymiseen. Tekijöiksi on mainittu muun muassa työelämän kuormittavuuden kasvu, mielenterveyshäiriöiden tunnistamis- ja diagnosointikäytäntöjen muutokset, muutokset hoitoon hakeutumisessa, työn ja yksityiselämän yhdistämisen haasteiden kasvu sekä nuorten aikuisten kasvavat suorituspainheet.(2)

Naisten osuus korostuu myös Kelan kuntoutusta saavien osuudessa. Vuonna 2022 Kelan kuntoutujista 70 prosenttia sai kuntoutusta mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriön vuoksi, joista valtaosa oli naisia. Kyseisenä vuonna 16–34-vuotiaista mielenterveyskuntoutujista 72 prosenttia oli naisia.(3)

On hyvin mahdollista, että esimerkiksi kynnys hakeutua avun piiriin mielenterveydellisistä syistä on naisilla matalampi kuin miehillä, joka selittää osakseen eroavaisuuksia, mutta taustalla vaikuttaa varmasti myös monet tekijät, joita Kelakin on arvioissaan tuonut esille. Ruuhkavuodet, työn ja yksityiselämän yhteensovittamisen haasteet, työelämän paineet ja epävarmuus ovat varmastikin myös osaltaan selittäviä tekijöitä, miksi varsinkin nuoret naiset uupuvat työelämässä.

Ohjelmassa tuodaan esille erilaisia toimenpiteitä, miten työn ja perheen yhteensovittamista ja tasa-arvoa työelämässä tuetaan erilaisin keinoin. Ennaltaehkäisyn ja tasa-arvoa edistävien toimenpiteiden lisäksi myös mielenterveyspalveluiden saatavuuteen tulee kiinnittää huomiota, jotta apua saa oikea-aikaisesti ja matalla kynnyksellä. Terapiatakuun edistäminen on yksi konkreettinen keino. Terapiatakuu takaisi kaikille nopean pääsyn lyhytpsykoterapiaan tai muuhun psykososiaaliseen hoitoon ensimmäisen terveyskeskuskäynnin jälkeen perusterveydenhuollossa. Hoidon tarve tulee arvioida välittömästi apua haettaessa, ja psykoterapiahoidon tai muun psykososiaalisen hoidon tulee alkaa kuukauden sisällä.(4) Lisäksi jos työkyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tarvitaan pidempikestoisia tukea kuten Kelan kuntoutuspsykoterapiaa, myös psykoterapiakoulutuksen maksuttomuuden edistäminen on tärkeää terapeuttien saatavuuden kannalta, josta hallitusohjelmassa on myös kirjaus.

Lähteet:

- 1.<https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/1014063/mielenterveyden-hairioista-johtuvien-sairauspoissaolojen-kasvu-jatkuu-kehityksen-taustalla-useita-yhta-aikaa-vaikuttavia-tekijoita>
- 2.<https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/721028/mielenterveyden-hairioihin-perustuvien-sairauspaivarahapaivien-maara-kasvaa-taas>
- 3.<https://tietotarjotin.fi/uutinen/746898/nuorten-naisten-uupumus-ja-mielenterveyden-kuormittuminen-nakyvat-kelan-etuuksien-kaytossa>
- 4.<https://mielenterveyspooli.fi/terapiatakuu/>

4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Kappaleessa nostetaan esille muun muassa poikien ja miesten syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden parantaminen. Konkreettisia toimenpiteitä näiden asioiden edistämiseksi ei ohjelmassa

tuoda esille. Tärkeää olisi pohtia esimerkiksi, miten julkisilla sosiaali- ja terveyspalveluilla voidaan vastata näihin tarpeisiin.

5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2023 viranomaisten tietoon tulleissa pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa oli yhteensä 12 300 uhria. Aikuisista uhreista naisia oli 74 % ja yleisin pari- ja lähisuhdeväkivallan tekijä oli nykyinen tai entinen puoliso. (1)

Ohjelma sisältää paljon kannatettavia ja tärkeitä toimenpiteitä, joiden tavoitteena on muun muassa ehkäistä naisiin ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja parantaa uhrien tukipalveluita. Kannatettavaa on esimerkiksi, että turvakotien perhepaikkoja lisätään, turvataan rahoitus Nollalinjan palveluihin sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovuttaisiin.

Väkivallan juurisyyt ovat varmastakin moninaisia ja väkivallan ennaltaehkäisy mainittiin myös ohjelmassa, joka on tärkeä osa käsiteltävää teemaa. Korjaavien palveluiden lisäksi väkivallan ennaltaehkäisyssä yksi oleellinen asia on se, että perheillä ja yksilöillä on perusedellytykset toimia ja osallistua yhteiskunnassamme. Tarvitaan toimivat sote-palvelut, varhaista tukea perheille ja yksilöillä sekä yhteiskunnan tulisi tukea ihmisten työllistymistä ja turvata perheiden ja yksilöiden riittävä toimeentulo erilaisissa elämäntilanteissa. Tärkeää on myös huomioida, että korjaavien palveluiden rinnalla on tarjolla myös matalan kynnyksen palveluita heille, joilla on kohonnut riski käyttää lähisuhdeväkivaltaa.

Huolta herättää jo tulleet ja tulevat sosiaaliturvan heikennykset, miten ne tulevat varsinkin pitkällä aikavälillä vaikuttamaan ihmisten ja perheiden hyvinvointiin. Riskinä on, että erilaiset mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvät ongelmat tulevat lisääntymään, kun ihmisten taloudellinen ahdinko syvenee, joka heijastuu herkästi myös ihmissuhteisiin negatiivisesti. Esimerkiksi Päihdelinkin sivuilla mainitaan, että runsas alkoholin käyttö lisää lähisuhdeväkivallan riskiä ja vaikuttaa väkivallan uusiutumiseen, vakavuuteen ja seurauksiin. (2)

Lisäksi huolta herättää myös järjestöihin kohdistuvat mittavat leikkaukset lähivuosina, jotka tulevat myös heijastumaan väkivallan ennaltaehkäisyyn, uhrien tukipalveluihin sekä tekijöille suunnattuihin palveluihin. Järjestökentällä on monia toimijoita, jotka toteuttavat erilaista väkivaltatyötä niin väkivaltaa kokeneiden kuin väkivaltaisesti käyttäytyneiden ihmisten kanssa.

Lähteet:

1.<https://stat.fi/uutinen/nykyinen-tai-entinen-puoliso-pari-ja-lahisuhdevakivallan-yleisin-tekija-miesuhrien-maara-kasvoi-lahes-10-prosenttia-vuonna-2023>

6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

-

7. Institutionaaliset rakenteet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 7. Institutionaaliset rakenteet

Lausunnon laatijat:

Riikka Mettälä, sosiaaliturvan asiantuntija MTKL

Oskari Korhonen, juristi MTKL

Mettälä Riikka
Mielenterveyden keskusliitto ry